

Ioane 18 ²³/₇ *Popoviciu*

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE LUNARIA

pentru

TREBUIŢIELE POPORULUI ROMANU.

Va efi in fiesce-care luna cate
un'a carte.
Pretiuu pe unu anu e 1 fl. 50 cr.
v. a.

Cursulu II.

~ 1877 ~

Cartea VII. si VIII.

Scrisorile si banii de prenume-
ratiune se se tramita:
La Redactiune in Gherl'a (Sz.
Ujvár).

Proprietariu, Editoru si Redactoriu respundietoriu :
Niculae F. Negrutiu in Gherl'a.

Unele si Altele.

Adunarea generala (XVII.) a Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu se va tiené in diu'a de 5. augustu st. n. in Blasiu. — Doritorii de a lua parte la acésta adunare, au de a se indreptá catra Maritul Domnu Canonicu *Ioane Fekete-Negrutiu* — presiedintele Comitetului de buna-primire — cá se ié ingrigirile de lipsa pentru incuarterarea fie-carui'a. — Insemnatatea acestei adunari se va redicá multu prin ace'a ca totu atunci se va asiediá monumentulu — de vecinica aducere anente — *Marelui Archipastoriu Romanu Alesandru St. Siulutiu*, mutatu dela noi chiar' in tempulu celoru mai grele cercetari!

Nou processu de pressa ne-au pusu in grumazu Catiielele ungresci pomenite in Cartea VI. din anulu acest'a. Ce se va alege din acésta pâra, — care nu are neci o léca de baza in lege, — nu scimu. Noi suntemu deplenu linisciti, sciendu ca nu este lege care se ne oséndesca pentru ce'a ce ne-au piritu Procurorulu regescu la câraitulu gazetei „Kelet“ din Clusiu; cu tóte acestea, vediendu ca in dilele nóstre se intempla multe lucruri sucite, ni-amu ingrigitu cá, la intem- plare de necasu, Redactoriuu se fia inlocuitu prin unu Collaboratoriu alu nostru si asié „*Cartile Sateanului romanu*“ se ésa neintreruptu cá si pana acuma.

BATALIA la DUNARE a luatú o estindere multu mai mare, de cum i-au potutu trece si numai prin mente marelui viziru turcescu *Abdul-Kerim*, — care nu face alta isprava, decatu *da* ostiriloru turcesci comand'a de a se trage totu mai indereptu in lontrulu tiei loru. — **Trecerea Dunarei in dreptulu Braillei si ocuparea Macinului.** In 22. iuniu st. n. sér'a 50 luntre, 8 plute si 400 barci incarcate cu tunuri,

cai, materialu de lupta si 6000 ostasi muscalesci plecara dela Zatoč'a*) spre a strabate, prin doue balti si trei gârle, la polele Balcanilor**) si dupa-ce prin intunereculu noptiei facura o cale de 14 kilometri, impreunata cu multime de greutati, in reversatulu dioriloru bravii ostasi muscalesci se aflau facia in facia cu ostasii turci, cari i-i asceptau pre culmele si piepturele muntiloru cu tunurile trase in dosulu culmeloru mai inalte. Lupt'a se incepu de odata in doue laturi: in faci'a Dunarei si la polele unei culme, de pre care doue tunuri turcesci bubuiau (tunau) fora intrerumpere. Foculu era asié de viu si loviturile asié de dese incatu de pre tiermurulu Galatiloru nu se audie decatu o neintrerupta detunare, care tienu pana la 11 ore inainte de amediadi si asié preste totu 8 ore. Atunci tunarii turci se traserà indereptu in fug'a mare si in scurtu tempu Turcii furà cu deseversire imprasciati si alungati din pusetiunele loru si Muscanii invingatori inaintau cu iutiela pre culmele muntiloru. Pre la 7 ore sér'a tote culmele muntiloru erau cuprinse de ostirile muscalesci. Pre la 8 ore siese crestini din Macinu adusera scirea ca Turcii inspaimentati au parasitu de totu cetatea. Audiendu acestea ostirile muscalesci se puserà in rându si la 1½ ora noptea intrara in **Macinu**. Crestinii din cetate le esira inainte aducându-le pane si sare ca la nesce domni si stapeni cari vinu a-i scapa de sub jugulu turcescu. Rusii trecu neincetatu Dunarea preste podulu redicatu intre Brail'a si Ghecetu si pre arip'a drepta a Dunarei cu vaporele romanesci „Fulggerulu“ si „Romani'a“ — dreptu la Macinu. — *Precandu scriemu acestea* **Dobrudja intraga se afla in man'a Muscaniloru.** — **Trecerea Dunarei pre la Zinnicea si ocuparea cetatiloru Sistovu, Tirnov'a, Nicopolea s. a.** Dela 24 pana la 28 juniu st. n. tunurile de pre tiermurii romani ai Dunarei au tienutu mai multe focuri infricosiate asupr'a tunurilor turcesci de pre celu-alaltu tiermure. Mai multu sau repetitu inse acestea focuri intre Giurgiu (rom.) si Ruscicui (turc.) si intre Calafatu (rom.) si Vidinu (turc.) In noptea 26 spre 27 juniu st. n. tunurile romane dela Calafatu deschiserà unu focu grosavu asupr'a ostiriloru turcesci intrunite la Vidinu, prin care lucrare impiedecara pre Turci de a se poté inpotrivi mai cu taria ostiriloru muscalesci, cari sub conducerea marelui Comandantu *Nicolae Nicolajeviciu* trecura Dunarea si dupa o lupta crâncena de mai multe ore alungara ostirile turcesci preste dealu. Rusii facându-se prin acést'a stapeni preste pusetiunele ostiriloru turcesci redicara in graba unu podu preste Dunare, inlesnindu prin acést'a trecerea Dunarei decatra grosulu armatei muscalesci. — Intre cei de antai cari au trecut Dunarea si au datu facia cu ostirile turcesci au fostu si doi oficeri romani si anume generalulu *Zefcari* si colonelulu *Ghergeli*. — In reversatulu dioriloru ostirea muscalesca intra in **Sistovu** primita fiendu de crestinii din cetate cu lacrimi de bucuria; — era diu'a strabaturà mai multe kilometre in lontrulu tieiei fora de a dá de vre-unu picioru de turcu in tota calea loru. — In 1. julu st. n. au ocupatu **Tirnov'a** — vechi'a capitala (cetate domnesca) a Bulgariei. — In 13. julu au trecut Balcanii pre la pasulu *Šibc'a* si au ocupatu *Ienizag'a*. — In 14. julu au ocupatu cetatea **Nicopolu**,

*) Unu satuletiu de 15 case in faci'a Brailei.

**) Muntii in graniti'a Turciei.

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

STÉU'A ROMANIEI.

Dedicata Mariei Sale Domnului Romaniloru.

De o stea condusi odata
Magii dela resaritu,
In spelunca 'ntunecata,
Pe Christu au descoperitu;
D'a loru stea condusi Romanii.
Au tienutu cu peptulu loru
Lupte crunte cu paganii,
Cá se'si faca-unu viitoru.

Dupa secolu ér' appare
Adi a Romaniei stea!
Veniti toti, cu micu cu mare,
Ve 'nchinati, Romani, la ea.
Stéu'a vechia-a Romaniei
De multu tempu sub nori erá,
Ér' simtirea vitejiei
Inimele nu misică.
De frumóse suvenire
Nu ne mai inflacarámu,
Ci in trista molesîre
Flórea vietii consumámu!

Astadi negur'a dispare . . .
Ét'a Romaniei stea!
Veniti toti, cu micu, cu mare,
Ve 'nchinati, Romani, la ea.

Lantiuri vechi si ruginite
Ne 'nvetiasemu a purtá;
Dile triste, umilite,
Ajunsesemu a 'ndurá!
Cine inse astadi vine
Cu mandria-a curatí
Fruntea nóstra de rusine
Si o face-a tresári?

Este a patriei salvare
Estea Romaniei stea!
Veniti toti, cu micu, cu mare,
Ve 'nchinati, Romani, la ea!

Armele romane suna
P'ale Dunarei campii;
Ele lunei vinu se spuna,
Ca traiescu ai Romei fii.
Susu, romane, a ta frunte!
Vocea tierii a sunatu!
Braciulu teu mérga se 'nfrunte
Iataganulu incrunatatu!

Este scrisu neatarnare
Pe a Romaniei stea!
Veniti toti, cu micu, cu mare,
Ve 'nchinati, Romani, la ea!

Suveranu alu Romaniei!
Stéu'a nóstra, i stéu'a ta.
Mergi, cà-ci fii vitejiei
Fruntea'ti voru încununa.
Cu triumfu in a ta mana,
Spune la 'mperati si regi,
Ca in patria romana
Poti coróne se eulegi.

Ai unu scutu mandru si tare
In a Romaniei stea!
Viitorulu teu e mare:
Inainte dar cu ea!

10. Maiu 1877.

G. Sionu.

Un'a Romanca.

Mari'a lui Dinicu 'si iubiá, 'si mangaiá si 'si resfaciá atatu de multu pre Ionelulu ei, incatu multu erá de temutu cà vá esí din Ionelu unu copilu stricatu. — In satu de multu tempu se imputá Mariei — nu dragostea, cà-ci Romanulu i-i place a se dragostí cu ai sei — dar' slăbitiunea ei catra baiatulu seu: „Prea esti slaba cu densulu soro, prea te supuni lui, prea asculti de vointiele s'ale, — ai se-lu strici, — ce-lu resfaciezi asié Mario, nu vedi cà nu mai e copilandru, ci flacáu tocmai bunu de insuratu!?”

Mari'a ascultá, rideá si se resbuná de disele satului desmierdandu si mai cu focu pre Ionelulu ei.

Un'a singura data Mari'a nu risese la un'a imputare de felulu acest'a; un'a singura data ea nu audise ca nepasare dojenile ce dilnicu i-se facéu in privinti'a creşcerei ce dá lui Ionelu. — Mari'a tresarise, faci'a ei se intristase, dase de doue ori din capu in pripa, cu taria, si pareá c'arú fi voitu se dica: nu, nu, acést'a nu se pote, acést'a nu va fi; — pareá c'arú fi voitu se gonésca, se alunge departe unu gându reu; — un'a lacrima riurase pre obrazii sei, inegriti de arsit'i'a sórelui, candu Mosiu Radu, muştrându-o i-i disese: „Mario, me temu ca ai facutu un'a féta din Ionü, inlocu de-a face din trensulu unu vitézu, unu voinicu, cum erá bietulu seu tata; — nu sciu dieu ce póma vá fi Ionelulu teu, dar' m'asiu prinde ca soldatu bunu nu se vá face din-trensulu!”

De ce tresarise, de ce se intristase Mari'a, auzindu pre Mosiu Radu, imputandu-i ce'a ce dilnicu i-se imputa? de ce vorbele lui Mosiu Radu n'o gasiseră nepasatore, suridiendu cá de obicei?

Se inspaimentase ea ore la gândirea ca Ionelulu ei póte se devina (se se faca) reu?

O! nu, nu, Mari'a era mama si mamele nu credu, nu gândescu, nu potu banui, fie macarú in treacatu ca copii lorú se póta deveni rei. Mamele nu numai nu se indoiescu nici-una-data de densii mai inainte de-a fi gresitu ei, dar' inca chiar' candu vedu gresielile copiiloru lorú, candu vinovati'a lorú este facisia, ele totu speréza, totu se indoiescu pucinu, si candu nu mai e putintia de a se indoii, cauta a micusiora vin'a celoru pre cari i-i iubescu, cu cari se faliu candu erau nevinovati, pre cari i-i iubescu, i-i plangu acumú cá au gresitu.

Ce spariase dara pre Maria?

Gandulu ca Ionelu nu va fi unu voinicu? O! nu, nu, Ionelu o iubiá prea multu, — Ionelu semená prea multu cu bietulu seu tata, cá se nu fia voinicu; ea scia ca Ionelu va fi cá si densulu unu adeveratu romanu!

Ore tresarise Mari'a audiendu acelu cuventu de soldatu, ce spune atatea lucruri animei unei mame? . . . despartirea, departarea din satulu in care te-ai nascutu, in care ai crescutu, parasirea tuturorú ce 'ti suntú dragi, traiulu cu totulú schimbatu dintr'un'a di intr'alt'a, viet'a de orasiu, casarm'a, alta mancare, alta inbracaminte, alta ocupatiune, disciplina ostasiésca in locu de munca libera pre campu; departe, departe de casa, de satulu, de judetiulu pote in care ai nascutu!

Nu sciu, nu sciu deca acestu cuventu soldatu, pronunsiatu in trecatu de Mosiu Radu, este care pusese pre Mari'a pre ganduri, nu sciu, si de asi sci-o póte ca n'asi spune-o, cá-ci nu numai mame voru ceti aceste rënduri, si iubescu prea multu pre Mari'a spre a nu voii se te audu pre tene, tenere si voinice cetitoriule, dojenindu si tu slabiciunea acestei mame. Ori ce ai gandí crede-me, cetitoriule, Mari'a nu are un'a anima comuna, Mari'a nu numai iubescu, dar' este demna de iubire, si alta imputare nici nu i se face de-

catra cei ce vietuescu langa dens'a, decatra cei ce o cunoscu de aprópe, decatu ace'a iubire prea afora din cale pentru Ionelu. Este asié de usioru a dice altui'a: iubesce mai cu judecata, fi mai barbatu in dragostea t'a, iubesce cu mesura, omulu nu traesce cu dragoste si alte multe de feliulu acest'a! De cate ori nu am datu si eu altor'a aceste sfaturi, séu altele de feliulu acest'a, si cu tote acestea candu altulu mi le-ar' dá mie, tare me temu cà nu l'así intielege.

Ionelu are 21 de ani. . . . Mari'a inse totu 'lu desmiardá, 'lu mângaiá, 'lu resfaciá cá pre unu pruncu, cà-ci pentru mame pruncii nu inbetrânescu; ea totu este nelinistita, spariata, ingrigita candu se intempla cá Ionelu se intardia de a intrá dela lucru; ea totu ar' dori se-'lu aiba vecinicu langa dens'a si totu i-se parea cà Ionelu este in primesidia candu nu-'lu póte vedé, candu nu-'lu aude amblându, cantându, vorbindu; ea totu se fragmenta de grigi, se sparia, si 'si pierde capulu, candu pre Ionelu 'lu dorea capulu, candu se taiá la unu degetu, candu se intiepá la unu picioru, candu 'lu prindea frigurele, séu candu vediendulu tacutu, pre gândure, banuesce cà nu-i este bene; ea totu nu dórme, nu mânâncu, nu se odichnesce, 'lu veghiéza, 'lu invelesce i-i dà de beutu, 'lu mangaie intr'un'a candu Ionelu cade bolnavu; — ea intru unu cuventu nu a ascultatu de disele satului, nau urmatu sfaturele ce i-sau datu, iubesce totu cu slabaciune pre dragulu seu copilasiu, totu 'lu resfatia, totu 'lu desmierda, pre afora din cale. — Pare inse cà Mari'a nu pré are a se cai, cà-ci satulu a cam incetatu a o dogieni, a o sfatuí. Ionelu a devenitu unu bunu muncitoriu, harnicu, veselu, voiosu; multe mame au inceputu a-'lu da dreptu pilda filoru loru; feciorulu Mariei nu se imbetá neci un'adata, nu cautá pricin'a celoru-alalti, fuge de galcéva si lucréza cá unu voinicu; elu desiguru ar' fi pusu cev'a la o parte, séu ar' fi potutu indulci dilele mamei s'ale ce incepe a deveni betrana, déca ciocoiulu pre mosi'a caruia lucréza, n'arũ néindreptati, asupri pre celi ce-i muncescu.

Ionelu erá de catev'a dile tacutu, stá pre gânduri, clociá cev'a; mergea, venia, se intoréca prin caşa, 'si aruncá caciul'a, o reluá, se trântiá pre patu, se sculá de una-data, se uitá in

stâng'a, in drépt'a, la poditura, pre diosu, puneá man'a pre fusulu Mariéi, pre furça, pre tigai'a inca caldã; schimbã din locu copai'a, doniti'a, cíubarulu, urciorulul, se apropiã de vatra, scormoniã cu degetele cenusi'a, luã unu taciune, 'lu puneá in luléu'a s'a, din care trageá intr'un'a fora a mai luã séma cà mai are frundie de tutunu in ea, se mai invêrtiã catu prin odaia, apoi esié, se asiediã pre prism'a casei, 'si bagã luléu'a in sinu, fluera între degete, séu cu un'a frundia, cantã une ori din gura, incetu parea cà numai elu ar' fí voíitu se audia canteculu de doru ce cantã; se uitã dea-lungulu la celi ce trecéu pre dinaintea s'a fora a-i vedé inse, càci gândulu lui desiguru nu erã acolo; se sculã din nou, 'si reluã luléu'a, indesã bene tutunulu in ea, o reaprindea, se preumblã catu-v'a dinaintea casei, se uitã furisiu la mamas'a se védia ce face, ce pare a gândi, o priviã cu iubire dar' in acel'asiu tempu cu intristare, cu mila. De trei díle Ionelu nu mai mergeá la lucru, nóptea nu inchidé ochii, se totu invertea prin patu, oftãndu, pronunsiendu cuvente fora neci-unu in-tielesu; la mésa de abia mancã; 'si framêntã mamalig'a intre degete, risipea mai multa pre mésa, pre densulu, pre diosu decatu bagã in gura; priviã intr'un'a pre Mari'a, inse candu ochii loru se intêlniau, se uitã repede in diosu, de téma cà ea se nu cetésca in cautatur'a lui ce'a ce elu tiene ascunsu.

Mari'a asemenea se schimbãse, inbetrãnise in catev'a díle, mangaiã mai pucinu pre Ionelu, parea a fugi de densulu, tremurã de cate ori elu incepea a vorbi.

Ce se intemplãse in casuti'a Mariéi, ce venise se tulbure liniscea acestoru doue fientie ce atatu se iubiau, ce traiau unulu pentru altulu, ce pareau a fí scutiti de trude, de necasuri, de suferintie?

Vorb'a se latise in satu cà Romani'a a incinsu lupta cu Turcii, acesti neinpacati si vecínici vresímãsi ai neamului romanescu si Mari'a erã romanca, iubia cu mandria pre Ionelu cà se nu tremure pentru gíngasiulu ei copilu.

Ionelu nu spusese inca nemic'a, — Mari'a nu-'lu intrebãse, ce are, de ce stã pre ganduri, pare cà amendoi

ar' voi că celu-alaltu se vorbésca antaiu, nu avea nici unulu nici altulu anima, de a începe a spune ce a ce cugetá. De doue ori Ionelu care mereu se învértea pre langa Mari'a, candu scarpinendu-se in capu, candu tusiendu, candu calcandu tare si in locu, de doue ori Ionelu parú a-si fi luatú anim'a in denti, si tragédu-si resuflarea, disese cu taria: m a m a. Mari'a inse i-i taiase vorb'a in pripa, lu inpedeca-se de a urmá, cercádu a amaná, pre cateva minute, ce a ce se temea atat'a a audi

Eri ser'a unu ceasu doue dupa santítulu sorelui, Ionelu se apropia de Mari'a — standu diosu pre una pandietura vechia resturnata, se uitá la celea din urma lemne ce ardéu inca pre vatra, si urmá cu ochii sei acoperiti de lacremi, flacararea pre sfirsitu care, mai 'nainte de a se stinge cu totulu, reversá inca din candu in candu un'a trista si neegala lumina in ódaiti'a loru, — Ionelu se apropia de dens'a, o privi cu una dragoste nespusa, ingenunchiá langa dens'a, i-i luá mânile uscate, inasprite de munca, le strinse in ale s'ale, le acoperi cu sarutari, cu lacremi. Doue vorbe numai potú scote Ionelu:

Mama! . . . Mama! . . .

Mari'a tresari, una sudóre i-i acoperi fruntea, unu fiору rece o strabatú, stete unu momentu nemisicata, inmarmurita, cá cintuita in locu; de un'a-data se redicá in picioare, 'si arunca braciele impregiurulu capului lui Ionelu, 'si atrase copilulu pre pieptulu seu, — lu imbracisia cu caldura, cu focu, — lu acoperi de nenumerate sarutari si lacremi, — lu privi cu un'a duiosia, cu unu amoru, cu un'a durere, cu un'a fericire, cu un'a mandria nespusa, se incercá a vorbi, inse plansulu i-i taiá vorb'a

— Candu . . . Candu . . . Io . . . nelu? . .

— Mane . . . Mane . . . Ma . . . ma! . .

Mihnea.

— Bucat'a acést'a este scrisa la inceputulu bataliei Romanilor cont'ra Turciloru, — infacisiendu pre mam'a (veduv'a) care 'si da si pre uniculu seu fiin si singurulu spriginu alu vietiei sale, jertfa pentru mantuirea si marirea terei.

Red.

Balcanulu si Carpatulu.

Balcanulu si Carpatulu la Dunarea marétiá,
Cá doi giganti naprasnici stau astadi facia 'n facia,
Si aprinsi de doru de lupta, cu ochii se mesóra,
Cu glasulu, s'amenintia, cu gandulu se dobóra,
Dicéndu: „Nu potu se 'ncapa doi palosi intr'o teaca!
„E scrisu din noi doi unulu in pulbere se tréca!“

Balcanulu celu fanaticu, muncitu de aspra ura,
Nu scie se 'ngradésca selbatic'a lui gura,
Si dice in trufia: „Carpatule vecine,
De nu plecave'i fruntea, amaru va fi de tine;
Cà-ci repedí-voiu grabnicu din plaiurile'mi 'nalte
Torente 'necatórè deprinse cá se salte
Din maluri peste maluri, din munte peste munte,
Se bata-a tale còste, s'acopere-a ta frunte,
Se faca intr'o clipa cá se dispari din lume
Cu-a tale stanci si codri, cu-ai tei copii si nume!“

Carpatulu scóte-unu frémetu teribilu de urgia,
Miscandu cóma'i de codri, cá leulu in mania,
Si 'n hohotu lungu respunde: „Balcane-a ta trufia
Arata ca tu astadi cadiutu esci in pruncia.
Nevoia ai de o cârja, ruina'ti s'o supórté,
Cà-ci esti acumu, sermane ajunsu la pragu de mórte.
Ai fostu odinióra gigantu prin inaltime,
Amaru prin fanaticismu'ti, puterniculu prin crudime!
Ai reversatu pe lume si gróza si rusine,
Si te-ai scaldatu in sange pan' ce-ai datu peptu cu mine.
De-atunci au trecut secolu! . . . Plapand'a omenire
S'a desceptatu, si numai tu stai in adormire,
Ademenitu de visuri nebune si trufasie,
Far' a petrunde norii care te tienu in fasie.
Orbu uriasiu! cu cârj'a, tu, genele 'ti ridica
Si vedi l'a tale póle catu umbr'a ti e de mica!
Esci stersu din cartea lumei, tu, care de vechime
Stai rediematu insomnu'ti, de-o putreda marime;
Si vrei se tii in lantiuri popórale crestine?
Si vrei, Balcane gârbovu, eu se me 'nchinu la tine?
Dar n'audi cumu te ride si Dunarea si Marea?
Devis'a 'ti e sclavi'a si-a mea . . . neatárnarea!“

Cumu dicu, doi vulturi ageri, sburandu din vîrfu de munte,
Se 'naltia pana 'n ceruri si scotu tîpete crunte.
E unulu* din Balcanuri, si din Carpati e altulu,**
Múltu rapede le 'i sborulu, multu falnicu le 'i asaltulu,

* Turculu, ** Romanulu.

Căci se isbescu că fulgeri la lupta ucigătoare!
Intinsele lor aripi se batu lucindu de sóre
Si'a loru cumplite ghiare si pliscuri otielite
Isi dau loviri de mórte si rani 'si facu cumplite.

De-odata unulu cade ucisu pe-a nóstre lanuri . . .
E vulturulu pradalnicu din tristele Balcanuri,
Si 'n patru parti a lumei sboru smulselé lui pene . . .
Si canta Libertatea pe maluri Dunarene!

Mircesci, 14. Maiu 1877.

V. Alesandri.

POMĂRITUL

intocmit cu deosebită privire la Grădina scolară de

D. Comşa.

Sub această numire a esitu la lumina un'a carte de necungiurata trebuintia pentru tota suflarea romanésca, fora deosebire de stare si de avere. Pentru că cetitorii nostrii se cunósca mai de aproape cartea numita lasamu că se urmeze aici un'a parte din prefacia autorului si intregu capitululu despre plantarea pomilor.*

Intre isvórele bogătiei naţionale si private — *dice autorulu in prefacia* — cultura pomilor ocupă un loc de frunte.

Pómele se consumă parte in stare prospătă așa cum s'au cules parte in stare uscată. Pómele alcătuesc un ram insemnat de comerciu. Din póme se pot estrage diferite beuturi și bucate preţioşe, precum: must, vin, rachiu, oţet, lictar, sirup, olei, dulceté etc.

Pomii dau multe lemne de foc și de lucru.

Prin cultura pomilor se póte folosi aprópe fiecare petec de pământ, mănos sau sterp, uscat sau apătos, cald sau rece, representând un șes adăpostit sau un rozor petros.

Regiunile impodobite cu pomi au mare influență chiar și asupra desvóltărei fizicé și morale a omului așa, că pomii curăță și recoresc aerul, respândind umbră și miros plăcut și deșteptând mai cu samă in tinerime gustul frumosului alătorea cu iubirea și viul interes pentru farmecele și legile minunate ale naturei, prin urmare pentru tot ce este adevărat, nobil și frumos.

Pomii frâng forța vânturilor și conservă timp indelungat umeđela, care contribue la formarea nourilor. De unde se esplică, că pe când țările pleșuge adese ajung a fi bănuite de secete indelungate

* Ortografi'a e ace'a, care urméza D. Autoru in cartea D'Sale,

Red.

și vijelii, țările încărcate de pomi arareori duc lipsă de umedăla atât de priincioasă plântelor.

Dață am esamina unul câte unul folósele materiale, ce ómēnii datoresc cultuirei pomilor și, dacă am urmări apoi până și influențele cele mai departate, ce pomii au avut și au asupra cultuirei minții și inimei, in sfirșit ne-am convinge, că cultura pomilor sau pomăritul alcătuesce o verigă fórtē puternică in lanțul progresului economic, intelectual și moral al omenimei.

In țările locuite de Romăni, condițiunile naturale și economice, cu puține escepții, sunt priincioase, pe alocuirea fórtē priincioase cultuirei pomilor.

Cu tóte aceste, pomăritul la Romăni s'a aflat și se află și astăzi intr'o stare aprópe deplorabilă. Depriși a se increde orbiș in ce produce natura insași, țaranii nostri așteptă totul de-a gata fără ca ei să se mai ingrijescă, săpând și gunoind pomii, cari și așa rodese „când sunt anii buni.“ Acéstă incredere órbă in ajutorul esclusiv al naturei, disprețuind cu desevărsire fórtēle proprii, negreșit a contribuit și ea fórtē mult la indolența, de care bolesce — mai ales in ce privesce cultura pomilor — o mare parte a țaranilor nostri.

Pe când alte popóre din țari puțin priincioase pomilor știu să facă căștiguri insemnate din pómele multe și bune ce produc, poporul nostru adese le cumpără dela precupeții străini cu prețuri piperate; pe când țaranii germăni și francesi știu să estragă din póme vinuri prețioase cu zecile și sutele de buți, mulți din țaranii nostri aruncă pómele la porci sau le vënd pe mai nimica sau le lasă de putrețese, neștiind cum să le păstreze preste érnă; pe când aiurea se folosesce tot petecul de pământ, până și miezuinile, cărările și rozórele petróse, grădinile nóstre intinse cât veđi cu ochii adese servesc drept cuib și adăpost pentru tot felul de burueni și mărăcini netrebnci. In scurt, pe când alte popóre se silesc pe intrecute a pune in grabnică aplicare nóuele descoperiri realizate pe terenul pomăritului, poporul nostru continuă a remănē sclavul obiceiurilor ruginite de seculi.

Este adevérat, in multe din comunele nóstre vedem grădini gemēnd, ca să zicem așa, sub povara pomilor, cari insē nu aduc mai nici un profit curat. Pentru ce? — Pentrucă țaranii nu-i știu cultiva. Pomii fiind in deobște prea grămădiți și astfel neavēnd la dispoziție indestulă lumină, căldură și spațiu, in care să-si intindă rădăcinile și crengile, ei remăn pururea slăbuți și bolnăvicioși, rodind tot nunai la doi trei ani odată. De cu primăvară și preste vară adese vedem lighióne intregi de omide despoind pomii până și de muguri și, mlădițe și, firesce inzădar se trudesce unul sau altul a le stirpi, pe cât timp vecinii nu fac și ei asemenea. Economul mai întelept, care prevede și voesce să intimpine primejdia ce'l amenință, este sclavul vecinilor lenesi și ignoranți! O altă scădere este, că țaranii nostri, necum să gunoescă pomii, săpând și scormonind pământul din apropierea rădăcinilor măcar la cinci ani odată, mulți din ei nu știu decăt să arunce după póme cu petri și chiar cu lăstari, rumpēnd crengile cu grămada și sfășiānd cója cu o nepăsare vrednică de condamnat.

Eca in câte-va cuvinte tabloul posomorit dar adevărat, in care se oglindește starea pomăritului la Români.

Nu pöte fi vorba a rumpe *dintr'odată* cu scăderile parte atinse mai sus parte și așa obștesce cunoscute. Căci să nu trecem din vedere: acele și alte scăderi de felul lor sunt o urmare firăscă a prejudețelor și datinilor, pe cari țărani nostri le-au primit drept moștenire dela părinții și străbunii lor. Destul că, neavând unde nici cine să-i fi luminat cu cunoscințele ce respăndesc scölele, literatura și societățile de astăzi, țărani nostri continuă a merge pe calea de mainainte și, după cum se știe, nimic mai anevoie decât a-i face să părăsescă calea apucată, bună rea cum este.

Se nasce deci întrebarea: unde și cum să se facă cel d'ântei pas spre îndreptare și in deosebi, unde să se deprindă noua generație, copiii țărănilor, la o exploatare mai înțeleptă și mai rentabilă a bogățiilor naturale, cari zac astăzi disprețuite și ascunse in sinul pământului?

Pentru acei cari petrec cu luare aminte mersul progresului modern, respunsul nu pöte fi decât: *grădina scolară*. Ideea grădinei scolare odată ivită și pusă ici coela in lucrare practică, eă a străbătut cu repejune in cercurile bărbaților luminați, dând ansă la o cesțiune de o importanță mai pre sus de toate așteptările. Misiunea grădinei scolare este să sporăscă și ea alătura cu scöla desvoltarea intelectuală și morală a copiilor, sădind in inimile fragede iubire și interes pentru podöbele și legile naturei și lărgind cercul ideilor și cunoscințelor, atragënd atențiunea nouei generații asupra diverselor forțe și bogății naturale și servind in același timp öre-cum de un tablou viu, in care să se oglindească lumea ideală a copiilor, adecă lumea cugetelor și a fantasiei, lumea aspirațiunilor și activității de mai târziu. Intre altele, grădina scolară este menită a deștepta plăcerea la muncă și bărbăție, la ordine și curățenie.

Grădina scolară este fără indoelă locul cel mai potrivit, unde invetătorul ar putè instrua pre copiii țărănilor in agricultură, profesiunea părinților lor. Nu pöte fi vorba de o instrucție sistematică, care pentru mintea fragedă a copiilor și așa ar rămâne neînțeleasă. Grădina scolară are să fie mai mult un loc de recreare sufletescă și trupescă, un loc plăcut de petrecere, unde copiii să se deprindă öre-cum jucându-se la o cultură mai înțeleptă a pământului și plântelor mai indatinate.

Nicăiri copiii nu se simt mai fericiți decât a petrece sub ceriul liber, față in față cu podöbele strălucite ale naturei. Pentru un copil abia pöta exista o pedepsă mai durerösă decât a nu-i erta să ia parte la petrecerile și esperimentările din grădina scolară. Ce plăcere pentru invetător a eși cu scolarii săi la aer prospët, in umbra tainică a pomilor prășiți și cultivați de mâna sa proprie. Ce bucurie pentru copiii naivi a petrece diminetile și serile recoroșe printre legumi și flori frumöse.

Grădina scolară dă nascere la noue descoperiri și idei practice,

cari odată realizate și puse drept exemple vii în vederea tuturor, ele în curând vor străbate în cercuri din ce în ce mai largi, devenind cu vreme un bun comun pentru totă împrejurimea. În grădina școlară se dă cea mai nimerită ocaziune a pune în mână copiilor unele mai bune și mai spornice. Nu trece mult și țărani încep și ei, astăzi unul mâne altul, a cumpăra și a se servi de asemenea unele. În grădina școlară fitorii economi vor pute dobândi o mai lămurită cunoștință despre insecte, paseri și alte animale, dedându-se a cruța pe cari aduc folos și a stirpi pe cari aduc pagubă. În grădina școlară liliecii se vor cruța, ér omidele se vor stirpi de repetite ori; bróscele și șopârlele vor petrece alergând și odihnind unde le place; paserile cântătoare vor fi considerate de óspeți bineveniți și împreună lucrători cari, pentru marile servitii ce aduc stirpiind insectele stricăcioase și inveselind inima omului cu drăgălașele lor versuri, nu cer decât cruțare și cel mult un tuș drept adăpost în cutare unghiu al grădinei. Aci copiii se vor deprinde a altoi pomii și a îngrășa pământul cu gunoii, a uda legumile și a smulge buruenile etc. etc.

Și tóte aceste óre nu se vor intipari cu litere neperitoare în mintea și inima noúei generatii? Óre copiii nu vor continua a stirpi omidele și a cruța paserile, a iubi florile și a cultiva pomii și legumile, devenind astfel amici ai naturei și prin urmare ómeni harnici și morali? — De sigur, atunci o nouă generație va esi din scóla populară, o generație, care va păși înainte pe calea apucată, o generație deprinsă din fragedă copilărie la cruțare și diligență, la ordine și împreună lucrare. Atunci grădinile, astăzi pustiite se vor cultiva cu legumi și pomi nobili; omidele se vor stirpi, ér bróscele și șopârlele, aricii și paserile se vor cruța și se vor ospêta chiar; atunci drumurile și cărările, rozórele sterpe și mlăștinile se vor inpodobi cu pomi sau cel puțin cu tufe și arbori, cari și ei aduc dobândă, improspetând aerul și servind ca material de foc și de lucru. Aceste plântațiuni în mare, mergând mână în mână cu cruțarea pădurilor, vor avé influență până și asupra climatei locale, conservând umedela și frângend forța vijeliilor și vânturilor aspre.

Manualul de față este menit să contribue și el la respândirea între Români a rezultatelor pozitive precum și a descoperirilor mai nóue realizate pe terenul pomăritului.

Plântarea pomilor.

Facerea gropilor. (§. 72). Gropile sau gaurile, în cari se plântéza pomii, trebuie făcute cât se póte mai largi și mai adénci. Potrivit cu vërtosimea și cultura de mainainte a pământului, gropile să mësore 0.50—0.80 m. în adéncime și 1—1.80 m. în lărgime (diametru). Prunii și pomii pitici se indestulescu cu gropi ceva mai înguste.

În pământul rigolat, gropile nu se fac mai largi decum se cere spre a avé unde resfira rădăcinile conform pozițiunei lor de mainainte,

Când avem să plântăm în gaurile ce rezultă scoțând trupinile pomilor bătrâni, atunci pământul desgropat trebuie cărat aiurea și înlocuit prin pământ prospăt și mănos.

Gropile să se facă cu câte-va luni înainte de plântarea pomilor, ca astfel pământul să aibă când se coce resp. când degera. Pământul de de-asupra ca mai bun trebuie întins de o lature, ăr pământul scos din afundime de cealaltă lature a grópei.

Ce este de făcut, când nu am avé la dispoziție decât un pământ apătos și prisosul apei nu s'ar puté abate pe aiurea? În asemenea casuri, rădăcinile pomilor trebuie scutite de prea multă umezélă. Spre acest scop, gropile se sapă 1.70 m. în lărgime și numai 0.30 m. în adéncime; pe fundul lor se pune câte un strat de petriș, de-asupra se aședă pământ ușor, formând un fel de movile mici (Fig. 52). În contra inundărilor se recomandă imblojirea cu gllii de érbă a movilelor amintite.

Intéplându-se să dăm la o mică afundime de stânci sau petriș, atunci ne putem ajuta săpând gropile într'o lărgime de aprópe 3 m.; din țărâna scósă din gropi și din pământul adus de aiurea se întocmesce câte o movilă înaltă.

Nu arareori avem causă temeinică a ne teme că rădăcinile, crescând în afundime, nu vor afla îndestul nutriment. În astfel de casuri aședăm pe fundul grópei lespezi de pétră sau bucăți de scândură. Urmarea este, că rădăcinile neputând străbate în jos, ele se vor rămuri cu atât mai tare în pătura de de-asupra a pământului. Aceeași se întéplă, dacă ciontăm rădăcinile principale ale pomișorilor de un an, spre a spori cu atât mai mult numărul și desvoltarea rădăcinilor laterale și ațóse.

Alegerea pomilor. (§. 73). La plântare ne servim de pomi prăsiți în grădina proprie sau procurați de aiurea. În améndoúe casurile, părțile pomului trebuie esaminate una câte una până și cója. Rădăcina să fie rămósă și puternică. Lungimea trunchiului să se potrivéscă cu pozițiunea, alegénd pentru pometuri și grădini espuse la vânturi pomi, a căror trunchiuri nu sunt mai lungi de 1.50 m. Trunchiul mésurat pe la mijloc să aibă o grosime de vre-o 0.03 m. Coróna să fie alcătuită din cel puțin patru crengi cât mai deopotrivă desvoltate. Cója să fie netedă, sănétósă și liberă de muschiu sau pecingini; cotiturile mai mici și nodurile vindecate sunt semne bune. Locul altoirei să fie sau aprópe de pământ sau în corónă.

Pomii, cari intrunesc aceste însușiri, se prind ușor, sunt totodată mai trainici și produc róde mai multe și mai frumóse decât

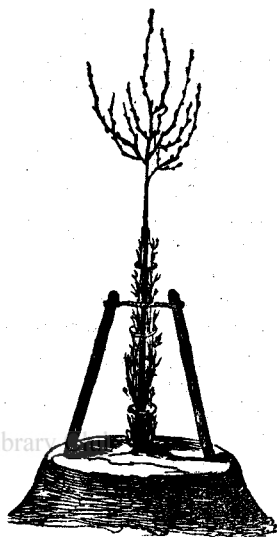

Fig. 52.

pomii slăbuți, gheboși sau molipsiți cu bóle. Să fim deci cu deosebită băgare de samă în alegerea pomilor.

La cumpărarea altoilor, o cerință neapărată este să cunoștem cât mai bine condițiunile, în cari s'au fost prăsit pomii, nu culegând orbesc ce ne stă înainte, ci alegând pomii, cari se potrivesc cu pământul, pozițiunea și clima noastră locală. În considerare trebuie luate chiar și împrejurările economice, alegând și preferind soiurile de pomi, a căror pome sunt bine căutate de împrejurimea noastră.

(§. 74). Nu sunt totdeauna eftine lucrurile, cari se cumpără cu bani puțini, nici totdeauna scumpe acelea, cari se cumpără cu bani mulți. Acest adevăr se constată mai ales când, siliți a ne procura pomi din târg sau de aiurea, preferim a cumpăra, în loc de pomi trainici și croiți cum trebuie, tot felul de tufe gârbovite sub cuvânt de eftinătate. Prin acesta însă, necum să economisăm, în urma urmelor perdem și plăcerea de a ne trudi mai departe vedând, cum pomii se bolnăvesc și pre unul azi altul mănă.

Un pom nobil și bine întocmit aduce un profit sigur, ocupând un spațiu întreit mai mic decât trei patru pomi tufoși și selbătăciți. De aceea, totdeauna lucrăm mai înțelepțesc, dacă la cumpărarea pomilor ne adresăm la cultivători esperți și onorabili, plătind un preț mai mare decât a face un târg eftin cu speculanți, cari caută a se desface de marfa lor bună rea cu dobânda proprie și spre paguba altora. Cheltuelile transportului rămân aceleași, fie pomii buni sau rēi. Cumpărând dela speculanți, necum să avem o garanție sigură despre numirea corectă a soiurilor, uneori se întâmplă să ne trezim, în loc de pomi nobili, cu pădureți netrebnici. În contra acestor neajunsuri, mijlocul cel mai potrivit este fără indoelă prăsinđ în grădina proprie întreg numărul pomilor, de cari avem trebuință.

Pregătirea pomilor. (§. 75). Pregătirea pomilor consistă mai ales în retezarea rădăcinilor, o lucrare, care se face cu ocaziunea plântărei sau și mai bine cu o zi mainainte. În cazul din urmă, rădăcinile se păstrează preste nópte într'o ciruelă preparată din lut, apă și puțină urină. Urméză presărarea rădăcinilor cu țărână uscată: De altmintrelea, retezarea rădăcinilor se mărginesce la ciontarea virfurilor vătămăte sau prea lungi.

Coróna se retéză cu atât mai puțin, cu cât rădăcinile sunt mai puternice, și viceversa, cu cât rădăcinile sunt mai slăbuțe, cu atât coróna trebuie retézată mai tare. Crenga principală se retéză de regulă până în 5—6 muguri, ér crengile laterale în câte 3—4 muguri.

În corónă să nu rămână mai mult de 5 crengi; prisosul crengilor se înlătură cu desevărșire, ungând ranele cu reșină sau cēră de altoit. Pentru a nu cășuna pomului prea multe rane în acelaș timp, ciontarea mlădițelor fructifere se amână până ce sosese vara. Știrbăturile corónēi se pot înlocui retézând una din crengile învecinate de-asupra unui mugur îndreptat spre știrbătură.

Cireșii se pregătesc scurtând crengile cel mult pe jumătate și înlăturând prisosul crengilor laterale. La *cireșii*, cari sunt inzestrați cu rădăcini multe și puternice, crengile pot rămâne întregi cum sunt.

Vișinii se retează ceva mai tare decât *cireșii*.

Nucii și *căstaniii* trebuie să rămână neretezați. Ciontarea virfurilor degerate se face, repetim, nu primăvara, ci preste vară.

Bacciferii se pregătesc ciontând mlădițele anuale cam pe jumătate.

Timpul plântărei pomilor. (§. 76). Acest timp atărnă dela clima, pozițiune, calitatea pământului și împrejurările economice.

Plântărea se face în două epoce, anume: *tómna*, când frunzele încep să cadă cu grămada sau *primăvara* îndată ce dă căldura și pământul scos din gropi este destul de țărănos spre a-l pute aședa printre rădăcini.

Plântărea de cu *tómna* se recomandă acolo, unde clima este călduroasă și pământul mănós, uscat sau nășipos.

În condițiuni puțin favorabile, plântărea se face primăvara. Aceste condițiuni sunt: pozițiunile ridicare și espuse la vânturi aspre, văile înguste și umedose și în deosebi pământul rece și trândos. Tot de cu primăvară se face plântărea în pometurile rigolate *tómna* sau în vreme de ernală.

Din punct de vedere economic, primăvara, când economul și așa este grămădit cu multe alte lucruri, pare a fi mai puțin potrivită pentru plântărea decât *tómna*.

Plântărea insași. (§. 77). Deja cu vre-o două săptămâni înainte de plântărea, gropile trebuie umplute până mai de-asupra cu pământul cel mai bun. În ziua plântărei, pomul se scote din ciruelă, se presară pe rădăcini cu țărăna uscată, apoi se aședă în mijlocul gropii așa ca gâtul rădăcinei să stea cu 0·20 m. mai sus decât suprafața pământului dimprejur. Urmază întinderea și reșfirarea cu mâinile a rădăcinilor în pozițiunea lor naturală, punând printre ele câte puțin compost în amestec cu țărăna mănósă ce s'a fost scos de de-asupra gropii. În sfârșit se aruncă și se calcă ușurul cu virful piciorului restul țărănei disponibile, imblojind până și o parte (0·10 m.) a trunchiului și formând un fel de dălm, la mijloc puțin încovoiat. Pe coste și povârnișuri, pomii trebuie plântați până oblu cu suprafața terenului dimprejur sau ceva mai adenc și apoi se formază dălmul smintit.

Pe când se astupă gropa, pomul trebuie clătinat cu încetul acum într'o parte acum într'alta, tornând mai în urmă apă stătută jur împrejur, mai ales dacă pământul este pufăios și uscat. Cu chipul acesta, țărăna se străcură în jos, umplând spațiurile góle și venind cu rădăcinile în atingere imediată. După ce apa s'a scurs în jos, dălmul trebuie acoperit cu țărăna uscată; la din contră, pământul se cojesce, crepând în vreme de secetă până la rădăcini. La plântărea de cu *tómna*, udatul cu apă póte să aducă stricăciune, cu deosebire având a face cu un pământ trândos.

Ar fi o mare greșelă dacă, în locul pământului scos din grăpa în care plântăm, ne-am servi exclusiv de pământ gras adus de aiurea sau de gunoii prospet. Pomii se prind și înainteză repede mai cu seamă, dacă îmblojim dălmurile jur împrejur cu gunoii putred, compost, scortă delă pelari etc. Prin acesta se conservă revenela atât de priinciosă rădăcinilor și se împedecă cojirea și cu ea ăreparea pământului.

Parii și păruiul pomilor. (§. 78). Parii (haracii, pociile) se aplică parte spre a manține pomii într-o pozițiune dreptă parte spre a-i scuti de neună și vijelii. Parii să fie obli și netedi, măsurând în grosime cel puțin 0.04 m. Dacă nu în totă lungimea lor, cel puțin acolo, unde vin în atingere cu trunchiul, parii să fie liberi de noduri și cotituri; altcum prin deseale frecări, coja se rănesce din ce în ce mai tare. În contra putredirei grabnice, parii se scutesco părlind capetele ascuțite de din jos pe flacăra focului.

Pomii legați de câte un singur par sunt espuși la vânturi și vejelii, cari aduc multă stricăciune, sgraduind rădăcinile și belind coja prin multele frecări. Aceste scăderi se pot înlătura proptind și legând fie-care pom, în locul de 1, de câte 2 sau 3 pari, mai ales dacă pometul este espus la vijelii. Pomii pitici arareori au trebuință de pari.

Parii trebuie înțepenii pe fundul grăpei înainte de plântare.

Pomul să stee cel puțin 0.06 m. departe de par. Parul trebuie pus spre laturea, de unde bat vânturile aspre.

Drept legături pot servi: unele de răchită, fășii tari de postav, sfără de lână, sfără môle de cânepă, coje de teiu, paie, mlădițe de brad, curele moi etc. La un par sunt de ajuns trei legături, dintre cari una trebuie aplicată aproape de virful parului.

Legăturile se înfășură în forma unui opt culcat (∞), înodând capetele în dosul parului. La început, legăturile se légă cam slobod; altcum pământul se aședă lăsând pomul ore-cum spânzurat de par. După 3—4 septemăni, legăturile se string și se înodă de nou în dosul parului.

Virful parului să fie cu vre-o 0.20 m. mai jos decât basa coronei, afară dacă pozițiunea pometului ar fi cu totul espusă la vijelii. În cazul din urmă, crénga principală trebuie legată de un par lung, care ajunge până de-asupra coronei.

Parii aplicați în număr de doi se pun unul de laturea vântului și altul de laturea opusă, 0.30 m. departe de pom. La o depărtare așa însemnată ne putem servi până și de pari strimbi și nodoroși, cari altcum nu s'ar potrivii.

Pe pășuni, pe agri și pe de marginea drumurilor, pomii trebuie sau îngrădiți sau legați de câte 3—4 pari puternici.

În contra epurilor se recomăndă îmblojirea trunchiului cu măracini.

Proverbe populare din Bucovin'a.

Pentr'unu ract
Totu saracu,
Pentr'unu piticu
Totu calicu.

Calulu de olacu,
Siuérulu de racu
Si tiar'a de jacu
Totu atát'a facu.

Cine da
Lui isi da,
Cine face
Lui isi face.

Fuduli'a mare
Mamaliga n'are.

Socotél'a désa
N'are sfada 'n casa.

Nu-i nemica
Fara frica.

Cum e Tand'a
Asie si Mand'a.

Intinge in sare
Si cata la sóre.

Femeea frumósa
E primejdiósa.

Buna dñu'a mei Istrate!
— Siepte pui de ratia, frate!
Mei Istrate, tu esti surdu.
— A trecutu si eri unu cardu.

Buna calea, baba!
— Ia crastaveti, draga!
Cum? . . . ce duci in desagi, baba?
— Dau si trei de-unu gritiaru,
Baba! . . . tu esti surda! [draga!
— Eu dau si pe urda.

Buna diu'a Iordanésa!
— Dumicu verze, jupanésa!
A casa e Ioachim?
— Bune-su si cand le 'nacrimu!
Surda baba . . . Ioachimasiu!!
— Isu bune si cu rintasiu!

Buz'a dulce toti o lingu,
Cea amara toti o 'mpingu.

Prostulu nu sci cand e satulu
Si copilulu cand e destulu.

Capr'a sare peste masa,
Iad'a sare peste casa.

Mai bine saracu si curatu,
Decatu bogatu si cu pecatu.

Stapanului i nevoe,
Argatului i sta 'n voe.

Catu de buna-i nora-mea,
Tocm'a 'n urma s'a vedea.

Pat'i'a selbatica
N' o mai faci domestica.

Vorba sa fie,
Tréba sa remâe.

S'a 'intalnitu Tand'a
Cu Mand'a.

A veni dragusiu
La causiu.

Cine póte
Ose róde;
Cine nu
Nici carne móle.

S. Fl. Marian.

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

Proprietariu, Editoru si Redactoriu respundietoriu:
Niculae F. Negrutiu in Gherla.

Gelea unei orfane.

Frundia verde maracine,
 O! amaru, amaru de mine,
 Din ceresçulu Eliseu
 La ce sorte-amă ajunsu eu!

Fost'-amă candăva fericita,
 Stea — 'ntre stele stralucita:
 Adi sum flóre între spini,
 Si-'ntre sierpi de veninu plini...

Aveamă bunuri cinstitu nume,
 Adi nimica n'amă in lume!
 Chiar' acei ce m'au pradatu
 Astadi jocu de mine-'si batu...

Firea tóta-i simtítoria,
 Numai eu versu lacrimióre;
 Tóte 'ngiuru-'mi inflorescu .
 Numai eu me vescediescu...

Si 'nzadar' totu plangu cu gele,
 Nu e nime pe sub stele
 Se auda plansulu meu:
 Decatu bunulu Domnedieu...

* * *

Colo, colo 'ndepartare,
 Unde sórele resare,

Unde traiulu e mai linu
 Unde ceriu-i mai seniau:

Amă eu si o sora dulce,
 Singur'a stea ce straluce,
 Si lucivá ne-'ncetatu
 P'alu meu ceriu intunecatu.

La ea amă inca sperantia,
 Numai ea me tiene-'nvieta
 Si-'mi promite venitoriu:
 Fora ea asiu vré se moriu.

Ah! cu dragu, cu dragu m'-asiu duce
 Se o stringu la pieptu cu dulce,
 Si se-i spunu cu amaru plangându,
 Câte rabdu p'acestu pamentu!

Cu-alu seu dulce glasu de miere
 Ea miar' scí dá mangaere,
 O zimbire dulce-a s'a
 Ori ce chinu mi-ar' aliná!..

Dar' vai! dins'a e departe,
 Unu dealu mare ne desparte,
 Unu dealu mare, unu dealu greu:
 Resipi-l-ar' Domnedieu.

* * *

Fii o! Dómnne, cu-ndurare,
Da-mi poteri, anima tare!
O! voi agari fora doru!
Datí-mi aripi cá se sboru:

Se trecu riuri fora punti
Se trecu vai si negri munti,
Pân' voiú fi 'ntr'o gradinióra
Cu a mea dulce sorióra . . .

In gradin'a ei frumósa,
Unde florile-'su voióse,

Unde traiulu e mai linu,
Unde ceriu-i mai seninu . . .

Datí-mi, datí-mi aripi mie!
M'amũ uritu totu in robia . . .
Datí-mi aripi cá se sboru,
Unde sbóra alu meu doru:

Cáci de dorulu ce totu cresce
Faci'a mea se vescediesce,
Ochi-mi plangu, sufletu-mi plange,
Si viétia mi se stinge . . .

Petru Dulfu.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

— *Tractatu pentru poporulu romanu, in forma de dialogu.* —

SÉR'A XIX.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mortea lui Traianu.

Preotulu. V'am povestitu si voi ati priceputu ca marele imperatu Traianu a prapaditu pre toti Dacii, si in loculu loru a adusu aici in locurile aceste pre stramosii nostri. — V'am spusu si ace'a, ca limb'a nostra, care o vorbimu adi, e un'a si ace'a cu limb'a care o-au vorbitu stramosii nostri; datinele nostre tote suntu asemenea cu datinele vechiloru Romani. Asia dora pamentulu acest'a pre care locuimu noi Romanii este patri'a nostra, ce ni-o-a cascigatu marele imperatu Traianu, acésta patria trebuie se o iubimu si aperamu in contr'a ori carui dusimanu. In pamentulu acestei patria jacu osamentele parintiloru, mosiloru si stramosiloru nostri; aceia o au aperatu cu barbatia, cá-ci

Limba, tiera, vorbe sante

La stramosi erau.*

Victorú. Asia este Domnule! noi trebuie se ne aperamu tier'a, si Romanulu o si face acésta, desi faptele lui pucinu

* G. Stonu.

suntu cunoscute. Noi inse ne mangaiamu cu ace'a, ca Ddiu va dá si tempuri mai bune, candu si vitegiile romane vorá avé pretiulu loru in asta tiera frumoasa si bene cuventata.

Inse, alduitearu Ddiu Domnule, petrecut'a multu tempu Traianu aici in Daci'a, patri'a cea noua? Si Romanii facutu-i-au ceva cinste pentru atate vitegii?

Preotulu. Bene, fiule Victoru, mi place de dorintiele t'ale, se speramu numai ca este unu doftoru, care tote relele dein lume le scie si poté vindecá. — Dara se-ti respundu la intrebarile t'ale in celé ce privesce pre Traianu.

Traianu, filoru, a petrecutu aici in Daci'a, intre omenii adusi de elu, trei ani de dile, pentru-cá se-i puna in róndu bunu, se le asiedie deregatorii si alte lucruri de cari ei a-veau lipsa.

Dupa ce a facutu tote cele mai de lipsa s'a dusu acása la Rom'a. Dara nu multu a petrecutu acolo, cà-ci, colo departe, departe, in Asi'a, s'au resculatu nesce popora incontr'a imperatiei lui si elu numai decatu s'a dusu acolo si le-a batutu cea grasa, ma a mai cuceritu trei tieri catra imperati'a romana. (Armeni'a, Mesopotami'a si Siri'a).

Dara sciti voi, fii miei! ca obosel'a prea multa strica, — chiaru asia s'a intemplatu si cu Traianu. — Din celea ce v'am spusu ati potutu vedé ca elu nu avé parechia de zelosu, elu nu vrea se cunosca nece de nume obosel'a, dara acést'a o-a potutu face pana a fostu mai teneru, inse deca inbetranesce omulu, poterile nu mai vréu se-lu ajute, desí voia aru fi, chiaru asia a patítu si bunulu Traianu, cà-ci acum erá de 61 de ani, din cari cei mai multi i-a petrecutu totu pre campulu de batalia, unde nu pré are omulu tote cate aru dori, — asia dara Traianu candu erá se se intorca la Rom'a; abia a venitu pana la Salinuntu un'a cetate din Cilici'a si a muritu in anulu 117 d. Chr. dupa ce a domnitu 19 ani, 4 luni si 27 de dile.

Éta dara, ca imperatulu Traianu atâta-'si iubesce poporulu si patri'a s'a, catu nu crutiá neci un'a ostenéla, in etate de 61 ani se duce in batalia si cu densulu vitegii sei soldati.

Romanii au iubitu multu, fórte multu pre Traianu, da l'au iubitu, cà-ci Traianu a fostu forte bunu, atat'a a fostu

de bunu catu Romanii pre toti imperatii, cari au urmatu dupa elu i-i gratulau cu cuvintele prea frumoase: Se fii mai ferice decatu Augustu si mai bunu decatu Traianu!

Corpulu lui Traianu dupa morte, amesuratu datinei Romaniloru fũ arsu si cenusi'a adunata in unu vasu. Vasulu acest'a, cu cenusi'a lui Traianu, fũ dusu la Rom'a.

Column'a lui Traianu.

In Rom'a in midiloculu forului (piãtiei) Romanii, in semnu de recunoscintia pentru marea bunatate alui Traianu, i-au redicatu un'a statua fõrte inalta. Acésta statua a fostu facuta tota din pietra cioplita, pre din lontru erá gola pana chiaru la vêrvu. Acel'a care vrea se se sue la vêrvu pe din lontru avea se se urce preste 150 trepte de pietra cioplita, cari eráu asiediate in form'a siurubului. Éra pe din afora eráu taiate in pietra tote bataile cari le-a avutu Traianu cu Decebalu, cám in modulu urmatoriu :

1. Mai de desuptu este inchipuitu unu omu betranu dara bene-facutu, cu barba lungatie-posa,— elu este incungiuratu de trestia si spetéza, éra cu cotulu se radima de o védra, cu care a sloboditu ap'a Dunarei.

2. Dupa acést'a urmeza „podulu lui Traianu“ facutu la Tornulu Severinului peste Dunare si printre stãlpïi lui sũperbu curgu valurile Dunarei.

3. Mai susu decatu podulu se vedu codrii cei vechi si mari de sute de ani ai Carpatiloru si din giurulu portiei de fieru prin cari trece ostea cea vitéza alui Traianu.

4. Lupt'a depre pratulu (siesulu) lui Traianu de lãnga Turd'a, invingerea si imprascierea Daciloru prin paduri si munti.

5. Se inchipuiesce cum cere Decebalu din genunchi gratia dela Traianu dupa ce fũ invinsu si dupa cum scimu Traianu i-a si datu-o.

6. Mai in susu urméza adou'a invingere a lui Traianu asupr'a Dacilor resculati.

7. Se vede taiatu in pietra cum se porta si arata prin legiunele romane capulu lui Decebalu intiepatu intr'unu paru.

8. Se vedu taiate in piatra tóte sculele de batalia a Romaniloru cu cari au cuprinsu si prefacutu in cenusi'a cetatea lui Decebalu Sarmisegetus'a, in loculu careia Traianu a redicatu alta cetate mai frumoasa, numindu-o dupa numele seu: Ulpia Traina, éra adi acolo este unu satuletiu numitu: Gradisce. Si alte multe fapte de alui Traianu tote suntu taiate in piatr'a acelei statue. Mai inainte vé spusei, cá cenusi'a lui Traianu fú dusa din Salinuntu la Roma si Romanii o-au ingropatu sub Column'a lui, éra in vèrvulu columnei au asediatu capulu lui Traianu facutu din metalu.

Column'a acést'a, Iubitiloru, si in diu'a de adi inca sta in Roma, numai cu ace'a schimbare ca in loculu capului lui Traianu s'a pusu capulu s. Petru apostolulu.

Atata am aflatu de lipsa se ve spunu Iubitiloru, despre Traianu, faptele lui, despre venirea nostra aicea, despre moartea si Column'a lui Traianu, — si de ace'a numai atata cá acestea se le povestiti la toti fii si nepotii, ficele si nepotele vostre se le invetie, se le scie si se le pota spune si la acei'a, cari dicu ca noi nu suntemu adusi aici de Traianu, se le spuna ca acésta patria este câscigatá cu sange, si este mosi'a nostra, la acést'a n'are nemenea neci unu dreptu.

Vediurati cu câte greutati au cascigatu Traianu acésta patria, vediurati cum s'au luptatu stramosii nostri pentru dens'a. Din aceste trebue se pricepeti si ace'a ca noi Romanii trebue se ne iubimu acésta patria, cà-ci multu sange a cursu pentru dens'a

Avemu, Iubitiloru, fia-care in patri'a nóstra câte pucinu pamentu — mosia câscigata, aperata si tienuta cu multe sudori. Primiti sfatulu meu care-voiu a vi-lu dá.

„Pastrati-ve fia-care mosiór'a intréga asia dupa cum vi-o-a datu parintii vostri, pastrati-o si nu-o instrainati, nu vendeti din ea neci o palma de pamentu, faceti ce ve-ti face capulu numai mosiór'a se remana intréga, cà-ci acel'a care n'are mosiór'a s'a, n'are dreptu la nemica in patria, numai a fi slug'a altuia. Tote drepturile unui cetatianu suntu legate de mosi'a s'a.

Paziti-ve cá de focu de aceia, cari ambla pre langa voi iubiandu-ve cu bani multi cate pentru unu coltiu de

pamentu, cà-ci vendiendu-i coltiulu acel'a, chiaru prin ace'a i-i dati dreptulu de a fi cetatianu, i-i dati dreptulu de a ve asupri mai tardiu. — Cugetáti cate greutati au suferitu stramosii si Parintii nostri, cugetáti cate lacremi au versatu pre bréd'a neinduratului domnu de pamentu in tempulu iobagiei celei grele, cugetáti, cate batai au luatú dela neomenosii prefecti; si tote acelea le-au suferitu — si óre pentru cine si pentru ce? — le-au suferitu pentru voi, fii loru, cà-ci diceau: ap'a trece, pietrele remanu, Ddieu va dá si mai bune tempuri, candu si rogatiunea Romanului va strabate la inaltimea ceriului, se suferimu pentru cá se aiba, fii si nepotii nostri, se suferimu cá se le lasamu loru mosiór'a si dreptu in patri'a loru. Acum inchipuiti-ve déca voi ati vinde numai o palma de pamentu din mosi'a acéa pastrata cu atate greutati, óre potea-s'aru odichni ei in sinulu pamentului? Óre nu voru veni peste unulu cá acel'a pedepsele lui Ddieu si afuriseni'a paréntiloru? Cugeta unulu cá acel'a ca va fi cinstitu de lume, de copfi sei, de neamurile s'ale? Are unulu cá acel'a indresnéla a cugetá ca va avé morte liniscita, si nu-lu va mustrá consciénti'a pentru ca a luatú pana din gur'a prunciloru si le-a instrainatu dreptulu loru? Pote cugetá, acel'a care cutéza a vinde numai unu rozoru de pamentu la straini, ca va avé odichna in pamentu? — Nu cugete, cà-ci pamentulu acel'a, in care jacu osamentele stramosiloru, cari au fostu omeni adevérati Romani, nu-lu va lasá pre unulu cá acel'a se odichnésca in pace. — Nu pote avé unulu cá acel'a sperare ca vá fi dusu in loculu fericirei in cea-alalta lume, nu, cà-ci blastemele fiiloru si a nepotiloru lui voru strigá resplátire pâna la alu nouelea ceriu, pâna la scaunulu dreptatiei ddieesci. — Unulu cá acel'a, care nu cugeta la tempurele celé grele cari au trecutu peste capulu Romanului si cu o indresnéla orba instrainéza pamentulu stramosiescu, e vrednicu se fia scosu din societatea omeniloru, e vrednicu se fia arsu cu spini cá unulu care vatama trupulu de care se tiene.

Nu e gluma, fia care se cugete seriosu asupra lucrului; cà-ci va avé de a responde inaintea celui de susu.

Fiiloru! atât'a este de scumpu pamentulu, mosiór'a

vóstra, multa, pucina câta-e, incatu de cate ori ve intorceti cate pre lângã unu pamentu aru trebuí se cadeti in cote si genunchie si se multiamiti' lui Ddieu, ca aveti mosia, ca aveti casuti'a vóstra, — vai de celu fora de casa si fora de mosia!

Rogati-ve neincetatu lui Ddieu se odichnésca sufletele stramosiloru, carii ne-au câscigatu acésta patria frumosa.

Elia. Dara Domnule.

Preotulu. Sciu ce vrei se. dici, trebue se cugetam iubitiloru la acéa cà tote lucrurile din lume 'si au capetulu loru, si asia si starea de acum inca trebue se se schimbe.

Rogatiunile vostre le indreptáti catra Ddieu cà se ajute dreptatei, se dé Ddieu invingere armeloru cari se lupta pentru cause sante si drepte. Tempurile ce e dreptu suntu grele, — inse fostáu ele si mai grele, acelea au trecutu, acestea inca voru trece.

Si acumu ve lasu se ve duceti cu Ddieu, — mane séra ve-oiu povesti' mai departe despre celea ce s'au intemplatu cu Romanii din Daci'a, dupa mortea lui Traianu.

BCU Cluj / Central University Library
Teodoru Petrisioru,
profesoriu.

Balanulu.

Firescu este omului a iubi. — Mai multu, mai pucinu, mai tacutu, mai pe facia, cu mai multa séu mai pucina statornicia, pe-o singura fientia séu pe mai multe, dar' fie-care iubesce. — Omulu are intrênsulu o catatîme órecare de dragoste mai mare, mai mica, care cresce, se micşioréza, dar' care neci-odata nu lipsesce cu totulu. Acésta catatîme de dragoste cere a fí intrebuintiata, nu ne da pace pâna n'o cheltuimu, indreptându catra o fientia óre-care, ori-care ar' fí, ori-catu de pucinu demna ar' paré de iubirea nóstra.

Iubirea care face fericirea nóstra, iubirea care este farmeculu vietiei, iubirea care maresce, imbunatatiesce, redica, inaltia pe omu, iubirea este une-ori caus'a celoru mai grósnice chinuri, mai amare suferintie, mai dureróse simturi. — Se nu-i imputamu inse nelinisea grija, spaim'a, ce une-ori

ne pricinuesce; se nu-i imputamu lacremile ce ne face a versá, — típetele, oftările, suspinurile ce ne scóte din peptu, — se nu-i imputamu nemic'a, neci odata si neci intr'unu modu, ori-ce s'arú intemplá, ori-catu amu suferí; se nu ne orbésca durérea, se nu ne amagésca nenórocirea, — se plangemu, dar' se benecuventamu iubirea; se nu uitamu ca fericirea nu pote esiste fora suferintia, cà celu care nu suferé neci-odata, nu simte, nu iubésce, nu traesce.

Multu iubise, multu suferise, multu plansese Mosiu Radu.

Copilu inca, 'si pierduse parentii; mai in urma pierduse pre bun'a betrana, ce 'lu crescuse, ce se silise prin mangaierile s'ale, se-i indulcésca in parte nenorocirea. Insuratu intre 21 si 22 ani, 'si revarsase tota iubirea asupr'a nevestei s'ale, — inse sórtea fora de mila 'lu lovise din nou cu crudíme Safft'a murí chiar' in anulu in care se cununaserà si Radu remase ér' singuru!

Fú cá unu nebunu Mosiu Radu dupa mórtea tinerei si iubitei lui sócie, — nu mai mâncá, nu mai dormiá, nu scotea neci o vorba, nu potea neci plange, neci oftá, — para ca se inghetiase acea anima atatu de iubitóre, de calda, de infocata. — Privirea, glasulu, apucaturile, traiulu, mersulu lui se schimbaserá cu totulu, — pare-ca nu mai erá totu elu. Se uitá fora a vedea, ochii-i eráu inclestati in locu, alergá mai multu decatú amblá, nu intorcea capulu neci-odata, trecea pe lángha cunoscuti fora a-i vedea, séu candu i-i zaria i-i ocolea. Candu vre-unulu se apropiá de densulu spre a-i dá diu'a buna, spre a-lu intrebá cum i-i mai este, ce face, unde alérgha, respundea iute cu o vorba doue, erá grabitu se mantuie vorb'a, se remáie singuru.

Strainu lucru! Acestu omu atatu de iubitoriu para a nu mai simtí; totu ce i-se dicea, ce i-se facea, i-i erá indiferinte, nimicu din câte vedea, din câte audiá, nu-lu mai miscá nu-i mai mergea la anima; 'si parásise prietenii, traíá singuru, fugea de dragostea ce i-se aretá.

Trecurá multe luni, multi ani pâne-ce Mosiu Radu se-si revina in fire, si diu, nu sciú decá se intremase bene, cà-ci

in satu unii dicéu: ca e lovitú, ca i-lipsesce o dóga, ca nu e cá lumea, ca e cá m intr'o parte, ca e lunaticu, isbitu si alte multe de feliulu acest'a. Adeverulu este ca Mosiu Radu avea cev'a ciudatu in uitátur'a, in apucaturile lui. Une-ori ridea cu hohote, alte-ori plangea cá unu copilu, fora cá nimicu se fi potutu pricinuí plánsulu séu risulu seu; alte-ori stá in locu, pe gânduri, 'si tragea si 'si muscá mustati'a cási cum ar' fi voítu s'o smulga, s'o mânânce. Indata ce 'si mantuíá lucrulu, nu se mai vedea, nu se mai audiá de densulu, — nu veniá neci la hora (jocu), neci la beserica, neci la cárciüma, — elu stá inchisu in grajdulu seu cu Balanu.

Mosiu Radu iubiá pre Balanulu seu pâna la nebunia,— munciá câtu diece cá se pota hraní pre Balanu, -si dieu, nu facea neci o tréba (lucru) cu densulu; 'lu mangaiá, i-i vorbiá, 'lu preâmblá, cá si cum Balanu ar' fi fostu unu copilu, séu o fientia, care 'lu intielegea, — mai mare bucuria neci n'avea Mosiu Radu, decatu candu audia ca i-se lauda Balanu. — Erá singurulu lucrú la care se aretá simtătoriu.

— Fiă, Mosiule, ca alu dracului buiestru mai are Balanu . . . Fiă, Radule, ca voinicu, tiépânu mai e Balanulu teu . . . Fiă mei, ca calu cá alu teu nu se gasesce cale de diece poš-te, neci la ciocoi in grajdu!

Candu audiá mosiu Radu acestea, intineréu, zimbetulu i-i venia pre buse, se mandríá, ochii i-i sclipiau, se inveselia, 'si mai lasá biat'a mustatia in pace, si sér'a candu lucrulu erá sfêrsítu si revenia la Balanu, cu ce focu, cu ce dragoste 'lu mangaiá, ce multu, ce dulce i-i vorbiá.

Mosiu Radu erá bunu lucratoriu, cáscigá inse de-abia cu ce se se hraniasca, cà-ci elu muncia pentru altulu carui'a i-se paré prea firescu, prea dreptu, prea cu cale a se ingrasia cu sudórea altui'a. Adese ori mosiu Radu 'si mánká mamalig'a góla cá se cumpere ordiu lui Balanu, inse elu nu se plangea si ar' fi voítu mai bene se móra de diece ori de fóme, decatu se vendia pre Balanu.

In mai multe rënduri, mai cu séma candu fenetiele se scumpisera, se infacisiarà cumperatori la mosiu Radu. Candu logofetulu ciocoiului, subprefectulu, arendasiulu si alti multi din acele numeróse fientie, cari stau la pânda de padiescu

momentulu bene-venitu spre a navalí pre préd'a loru, — nădajduiseră a pune mân'a pre calulu mosiului Radu si a-lu cumperă pre nimica. Dar' acest'a se superă, se infuriă: „elu nu eră negutietoriu de cai, Balanulu nu eră de vendiare; ce le facuse calusiorulu seu, in ce le gresise, — ce eră elu de vina deca fenetiele se scumpiseră; cene 'lu socoté pre densulu? Ce, n'avé anima de Românú, nu eră Chrestinu? Cum, se se despartia de Balanu pentru cati-va banisiori? Neci mortu, neci mortu!“

Mosiu Radu nu numai ca nu si-ar' fi vendutu calulu pentru totu aurulu din lume, dar' neci nu lasă cá altulu se puna mân'a pre Balanu; nu-lu imprumutase neci-odata nime-nui si se-ar' fi certatu mai bene cu totu satulu decatu se primiasca cá altulu se i-lu incalece.

Intr'o séra, suntu cativa ani de atuncia, unu vecinu i-i ceruse cu staruintia „se-i dé pucinu pre Balanu, spre a da o fuga pâna in tergu, cá se nu-lu apuce nóptea in drumu.“

Mosiu Radu inse statuse neclintitu in otarirea s'a.

— Nu, nu, pre Balanu nu-lu dau, nu-lu potu da.

— Dar' bene, mosiule, eu nu-ti ceru calulu cá se me ducu se me preamble; scii bene ca Ghit'ă alu meu jace de doue dile si doctorulu ăst'a care pare a sci multa carte, dice ca este neaperata trebuintia cá se-i dau, astadi chiar', doctoriele ce mi le-a insemnatu p'asta chartia.

Mosiu Radu nu respunse, se sculă, merse la grajdu, scóse pre Balanu, 'lu incalică si indreptându-se catra celu ce i-i ceru calulu dise:

— Da-mi mie, mei baditia, charti'a ace'a, me ducu se-ti iéu eu doctoriele de care ai lipsa.

Acésta iubire a betranului tieranu pentru calulu seu mersese totu crescându. Din ce in ce mai multu 'si ingrijă, 'si mangaiă, 'si resfaciă pre Balanu; i-i vorbia intr'un'a cá si cum acest'a l'ar' fi intielesu, — si ce e dreptu Balanu nu paré nesimtitoriu la tóte cate i-i facea si i-i dicea mosiu Radu. Indata ce elu audiă pre iubitulu seu stapênu venindu, redică urechile, dá din cода, rincheză si candu acest'a intardiă pucinu pre afóra, pre pragulu grajdului, 'si aretă nerabdarea dându din copite, pare-ca ar' fi voiitu se rupa scândurile si rincheză si mai cu focu,

Dela o vreme încóce mosiu Radu pare a nu se mai gasi atatu de bene lângă Balanu. Nu i-i mai vorbesce, numai glumesce cu densulu; sta ceasuri in grajdu fora a deschide gur'a, séu oftéza adêncu și intre oftari se-aude numai: „Balanu, bietulu Balanu!“

Mosiu Radu pare acum a se rusina candu Balanu 'lu privesce, pare a fugi de intielegint'a-i cautatura, pare a-i ascunde cev'a. Dela inceputulu lui Maiu, mai cu séma, mosiu Radu a devenitu si mai posomoritu, si mai tristu, si mai tacutu; nu se plange, cã-si acést'a n'a facut'o neci-odata; dar' iar' a inceputu a-si musica, a-si trage mereu mustati'a, si din candu in candu o lacrima rourându pe-acea facia sbârcita, sierpuindu de-alungulu mustetieloru s'ale albe cá zapad'a (néu'a) cadiendu pre mânilé-i inasprite, inegrite, séu pre peptu-i uscatu, ne aréta catu de multu trebue se suferé mosiu Radu.

De ce óre este atátu de neliniscitu, de ce suferé, de ce se teme, se inspaiménta mosiu Radu? Ce nenorocire pote se i-se intemple? n'a remasu elu singuru pe lume? Cei pre cari i-i iubia, cei pentru cari si-ar' fi datu viet'i'a s'a au muritu, vai de multu! n'a fugitu elu de-atuncea cu cea mai mare grija de-a numai léga prietesiugu cu cei ce vietuiiau langa densulu? n'a fugitu de toti pre cari i-i cunoscea si in parte de acei'a pre cari se temea a-i iubi? n'a traitu totu singuru, nefiendu iubitú de neme, neiubindu pre neme, asié dupa cum 'si jurase dupa mórtea bieteí Safté?

Se fie óre resbelulu incinsu cu Turcii care ingrijesce si inspaiménta; intristéza si pune pre gânduri pre mosiu Radu?— Negresítu elu este bunu Românú, — dar' in satu se spune ca nu traesce decatu pentru densulu, — si apoi elu n'are fecioni, frati, pretini la armata, pentru cari se tremure, elu este ca unu mortu intre vii, — nemicu nu-lu mai léga de cei ce 'lu incungiura; nu iubesce, amu poté dice nu cunosce pre neci unulu dintre acei voinici cari au plecatu din satu spre a merge se dé peptu cu vrajmasii neamului românú.

Suntu cateva dile mosiu Radu se sculà cu diua, dede de mancatu, de beutu Balanului, 'lu tieselà, i-i negri copitele, i-i impletí còm'a si cód'a cu panglicutie rosú, 'lu mangaià

cu intristare, 'lu sarută cu mila, 'lu privi lungu cu jale, fora a-i dice inse vré-unu cuventu. — Pare ca i-i vorbise mai inainte, séu ca Balanu i-i gâcise gândulu, cà-ci si elu erá plonatu, cu mórtea in anim'a, nu rinchezase candu intrase mosiu Radu in grajdu, nu atinsese fênulu din iesle, si abia gustase din grauntiele ce i-i adusese stapênulu seu.

Pucinu mai in urma, mosiu Radu scóse pre Balanu afora, si apucà cu densulu pre drumulu celu mare, care duce la piatia; amblau incetu, cu greu, picioarele loru paréu amortite, de-abia inaintau, para ca calca in acel'asiu locu. — Mosiu Radu mergé inainte si tragé pre Balanu de capastru; acest'a lungise gâtulu, tiené capulu in diosu, urechile, cód'a i-i atêrnáu; elu atatu de sprintenu, de voiosu de alta-data, astadi de abia se misică, de abia urmá pre betranulu seu pretenu, care 'lu tragea totu intr'un'a.

Ajungându la piatia mosiu Radu intrà intru-o curte mare, in care intráu si esiáu neincetatu multime de ómeni, legà pre Balanu de-unu paru, se apropià de unulu din dorobantii (haiducii) ce eráu acolo, i-i sioptí câteva cuvinte si apoi intrà cu densulu in cas'a din fundulu curtiei. — Candu esi mosiu Radu din ace'a casa, càre nu erá alta decatu prefectur'a judeciului (cas'a comitatului), mai multu semêná a mortu decatu a viu, tremurá cá omulu prinsu de friguri, sangele i-i inghetiasse in vine, privirea i-i erá inspaimentatória, para ametitu, uimitu, picioarele i-i slabiserà si 'si totu frecá gâtulu cu man'a drépta, cá si cum cev'a l'ar' fi inecat, — in cea stânga tiené nesce chartie, pe cari le mototolea, le strîngea cu lungile si slabele sale degete. Se apropià de Balanu, i-i luà capulu in mâni, se uita lungu durerosu la densulu, 'lu sarută si se departà in fuga, fora macar' a întórce odata capulu spre a vedea cum 'lu cautá, cum 'lu chiamá Balanu.

Reintorsu in satu Radu merse dreptu la grajdu; de abia potú deschide usi'a asié de tare tremurá, asié de tare i-i baté anim'a, asié de tare erá sdrobotu de durere, — se puse diosu pre patulu facutu din doue scânduri, ce erá in fundulu grajdului si stete multu, multu tempu nemisicatu, încremenitu, cu ochii tiêntiti candu la copitele lui Balanu, intiparite pre scanduri, candu la ieslea inca plina de fênu, candu la

copai'a cu ordiulu pre care 'lu lasase Balanu, candu la galét'a cu care i-i dá de beutu, candu la vechile potcove atêrnate in cuie pre paretii grajdului, candu la patura, candu la tiésala, la peria, la siea, la fênu lu ascernutu diosu pre care se culcase Balanu, — se uitá la tote fora a scóte unu oftatu, fora a versa o lacrima, para mai multu uimitu, ametitu, decatu suferindu. . .

Dupa apusulu sórelui, candu tieranii se intorcu cu vitele loru dela campu, care cu boi, cu vaci, care cu oi, cu cai, — mosiu Radu erá totu in grajdu, totu nemisicatu, inmarmuritu in locu, nedesmeticitu inca. Trecura flácái, copii, fetitie, care strigându, care cantându, care plesnindu cu sbiciulu, care siuerându cu o frundia, care cantandu din flueru, mosiu Radu inse nemicu nu audise.

Éca boii badelui Marinu, cu grele clopote de gátu, éca vac'a baltiatá a Catinchei, éca caprele lui Petru, oile lui Mateiu, éca mandrulu tauru alu lui Vasilie, ce vene incetu, calcându maiestosu, mugindu, mergându cu capulu in susu, cu peptu-i puternicu ináinte, privindu cu dispretiu, cu mila pre bietii boisiori ai lui Dumitrache, éca cârlanulu lui Constantinu, éca roibulu lui Badea, ce vine sprintenu rinchezându

Mosiu Radu tresare, asculta, 'si opresce resuflarea, trage din nou cu urechi'a . . . nu, nu, nu este Balanu! — Unu fiuru trece prin mosiu Radu, 'si pléca fruntea, pare a se desmeteci, a se descepta, — 'si ié capulu in mani, 'si ascunde ochii, si lacrimel, cari 'lu innecáu incepu a curge curgu síroie, — mosiu Radu plange cá unu copilu.

— Balane Balane, sermanulu mieu Balanu, érta-me, érta-me.

Cetitoriule, déca cunosci tu pre voiniculu ce va incalica pre Balanu, spre a da pieptu cu dujmanii tierii, roga-lu se nu bata, ci se ingrijésca, se mangaie pre Balanu si se se gândésca neinctatu la bietulu mosiu Radu.

Mihnea.

— Bucat'a acést'a este scrisa la inceputulu bataliei Romaniloru contra Turciloru, — infacisiendu pre bunulu Romanu Radu, care 'si da singur'a avere, uniculu calu Ostei romane luptatoria pentru mantuirea si marirea tieriei.

Insemnari folositorie.

Zacharulu este unul din cele mai insemnate mijloce de vindecare intr'o apoteca de casa. Puterea lui vindecătoare e de multe feluri, multe sunt si modurile de intrebuintare. Zacharulu este o sare si in morhuri are calitățile folositoare ale tuturor sârilor; e totu-odata nutritiv, fără d'a produce efectulu iritatoriu de stomacul altor sâri. Zacharulu este unul din cele mai bune mijloce recoricătoare. Dupa *inferbentarea trupului* nu e nimic'a mai bunu, că unu paharu de apa in care amu pusu 2 loti de zacharu. Bune servicii face zacharulu de multe ori si in morhuri cu ferbentiela, mai cu sama inse dupa spaima, intristare si mania, cându are acelu bine, ca alina si desierta ferea intaritata. Zacharulu micșiorăza mai departe insusirea iritatore a onoru lucruri; d. e. café'a beuta cu zacharu nu intarita atâtu, că fără zacharulu. Zacharulu subte mucositatea, séu sucurile ingrosiate si este unu prejudetiu, ca zacharulu le-ar ingrosia; acést'a pôte se urmeze numai dupa o intrebuintare pré désa si indelunga prin slabirea stomacului. Inse insusirea lui mai d'aprópe este solutiva, d'aceea *la mucositate de stomacu*, ori de *pieptu*, la *cataruri*, *harcaeli* si *tuse fara lapadare* nu este nimica mai bunu, că zacharu in apa. Zacharulu curatia stomaculu si efectuéza desiertarea lui. Este bunu asiádara, cându stomaculu e pré incarcatu, fiindu-ca irita puțin stomaculu si ajuta mistuirea.

Otiétulu de vinu este unu mijlocu fôrte folositoriu. In tóte casurile de *inveninare* (otravire) prin materii ametitoare este celu mai puternicu contraveninu, daca se bea in mesura mare, si daca din afara pe capu si pârtile stomacului se pune otiétu. La ametiela (lesinu) este mai bunu decatu alte sâri si ape de mirosu, daca lu-tienemu la nasu si spalâmu cu elu mólele capului, fația, mânile si picioarele. In tóte bólele putrede, ori cându se nasce mirosu reu, nu este nimic'a mai bine, că a stropi prin casa cu otiétu, inse nu, cum de comunu se face, alu stropi pe carbuni ori pe cuptorulu ardiente, fiindu-ca prin acést'a gasulu devine nesanosu. La tóte *frigurile* cu mari ferbintieli, la *versári de sânge* (emotosia), ap'a mestecata cu puțin otiétu de vinu este o beutura fôrte buna.

Spirítulu de sapunu este la strivituri, contusini, scrintitari, chiaru si la réumatisme mai usiore unu mijlocu atâtu de bunu, încátu este pecatu se nu se gasésca in tóta cas'a. Fia-cine pôte se-si gatésca insusi acestu spirítu folositoru in urmatorulu modu eftinu si usioru: Intr'o carafa de sticla (intr'o glaja), care se tiena cam $2\frac{1}{2}$ punti apa, bagamu 10 loti sapunu albu, bunu curatu si $1\frac{1}{2}$ puntu vinarsu (rachiu) bunu, tare de bucate. Sapunulu se taia in bucatiele fine, suptiri si asiádame in sticla. Gur'a sticlei (glâjii) o legâmu bine cu besica séu tipa uda, in mijloculu cărei-a implantâmu unu acu cu gamalia (bongosiu séu acu cu măciuca), asiediâmu apoi sticl'a pe unu asternutu de paia intr'o caldare impluta cu apa, punemu caldarea la focu si lasâmu-a se incaldi, inse numai la atâtu, catu pôte tiené omulu man'a.

in apa, tienemu ap'a o óra intréga in temperatur'a asta si scuturâmu sticl'a din candu in candu, pana ce se topesce sapunulu de totu. Atunci deslegâmu caraf'a si mai adaogemu 1 lotu de potasia (unsórea censusiei), apoi le scuturâmu bine tóte si mai punemu odata caraf'a la focu cá mai nainte dupa ce amu legat'o éراس. Lasâmu dup'aceea se se recésca totulu si se s'asieze; dupa-ce s'au limpeditu, scurgemu fluiditatea cu grige de pe stratu si — spirtulu e gat'a. Cine vrea, cá acestu spirtu se aiba mirosu bunu, póte pune oleu de levanta, de pergamota si si de lamâie din tóte 8 picaturi. Mai tare va fi spirtulu daca in locu de 10 vomu pune 12 loti sapunu si vomu adauge in spirtulu gat'a 8 loti spirtu de salmiacu (Salmiakgeist), 1 lotu oleu de rosmarinu.

Flórea de socu si suculu de socu. Dintre tóte florile a socului este cea mai vindecátore. Se intrebuintiéza de comunu la stomacu stricatu, la receli si alte rele comune. Se gatesce asiá: Florile culesse le asiediâmu subtíre lînga olalta intr'o sita si le punemu la unu locu aerosu, inse unde nu bate sórele. Daca s'au uscatu, le punemu intr'o cuthia la locu uscatu. Cându mistuirea stomacului e impededata, cându ni s'a stricatu apetitul, ori cându amu recitu si asudórea e impededata: facemu mai nainte o misicáre buna, apoi luâmu atâte flori de socu, câte putem cuprinde intre dóue degete, turnâmu preste ele o cantitate corespúndietóre de apa ferbinte, le lasâmu se stea acoperite asiá unu patraru de óra si bemu apoi, o tava dupe alt'a, ap'a tóta in stare câtu mai ferbinte. Stomaculu prin acést'a se'nal-diesce, se produce o ásudare usióra a corpului si in timpu de 24 de óre, daca nu e alta bóla grea, réulu se indrépta de-plinu. Si bobónele cópte ale socului au putere vindecátore. Le stórcemu, stracurâmu zém'a prin pâanza si o ferbemu cá ciru. Pentru greutáti in peptu este unu midilocu bunu, solotivu si asudatoriu.

Afine. Este unu ce cunoscutu chiaru intre tjeránii unoru tien-turi, ca 1—2 linguri bune de afine uscate, ferte intr'o cantitate corespúndietóre de apa, si beuta domóla ori rece impreuna cu afinele, opresce curéndu demulte ori urdinarea (diaré'a) cea mai rea fára alta reactiune dañósa si e probabilu, ca acestu midilocu simplu si nevinovatu póte se faca bune serviciu chiaru si in casuri de coléra. Económ'a buna de casa, precumu se va ingrigi in tóta vér'a, a pune pe érna o cantitate orecarea de flori de socu, intocma se va silí a se procedé cu câte-va copuri de afine uscate pentru casuri de nenorocire, mai vertosu unde suntu copii. Si foile ténere de afine culesse cu grige si puse bine, dau unu teu bunu, care va avé cam acelesi efecte.

Degeratura. Cá midilocu probatu contra degeraturei recoménda D-nulu Krüger unu balsamu, care sta din 1 parte de *Tinctura pulsatillae* si din 100 parti spirtu de vinu (*Weingeist*). Punemu dóue linguri din acestu balsamu intr'o carafa de apa rece, mai nainte fénta, scuturâmu totulu in carafa bine cá vr'o 5 minufe si apoi ne folosim de mistura in modulu urmatoru: frecâmu partea suferénda a corpului cu o lingura de asta fluiditate atátu timpu, pâna-ce loculu remâne

érase uscatu. Aceste infrecări se facu diminéti'a dupa sculare si sér'a înainte de culcare, in casuri grele si preste di 1—2 ori. Daca mâ-nile ne sunt degerate, le spalâmu diminéti'a $\frac{1}{2}$ óra înainte de frecare, cu apa rece; dar' sér'a nu. Asemene si picioarele se spala cu apa rece numai odata diminéti'a. La inflaturi de degerare cu puroi muiâmu unu petecutiú de pânză in ap'a amestecăta cu balsamu, lu-stórcemu si lu-punemu pe degeratura, ér' preste elu infasiurâmu alte legaturi uscate. După ce petecele s'au incalditu si uscatu, le inoimu, numai se nu uitâmu a spelá ran'a bine odata pe di cu apa rece.

Bunu midilocu e si urmatorulu: 2 loti unsóre de porcu o batemu d'asupr'a focului pâna se face tóta spuma, o mestecâmu apoi cu unu dramu de borace (Borax). Ungemu cu acésta unsóre membrele degerate.

Altu midilocu cu bunu succesu intrebuintiatu in Rusi'a este cój'a de crastavete uscatu. Scoti diu crastavetele bine coptu simburii, éra cój'a cu cealalta parte móle a crastavetelui o puni la sóre se se usuce. Cându-e a se intrebuintiá, moi cój'a asiá uscata a crastavetelui in apa calda si o pui cu partea cea din intru pe locul degeraturei. După câteva minute se alina si cele mai mari dureri, ér' inflatur'a si rosial'a peru. De câte-ori cój'a se usuca, o premenimu cu alt'a.

Unsóre de arsura. Se compune simplu din pulbere de carbuni. Desiertâmu besícele arserei prin impunsaturi fine, inse cu grige, cá pelea cea de-asupr'a se nu s'atinga de-locu, presarâmu apoi preste locul arserei pulbere de carbuni in grosime de $\frac{1}{4}$ policarú (Zoll) si lu-legâmu c'o fâsie usióra. Dacă după câteva óre pulberea se umediesce, punemu alt'a.

Contr'a arsuriloru nóue, fia câtu de mari, este unu bunu midilocu creosotulu (Kreosot) topitu in 80 pârti apa si pusu cá cataplasma (oblojea). Durerea va incetá curéndu si daca midiloculu acest-a se va 'ntrebuintiá destulu de curéndu, nu se va nasce nici inflamare.

Bunu este si oleulu de salata (Salatöl), daca ran'a de arsura se unge cu elu indata si apoi se presara cu sare.

In tóte casurile de arsura, chiaru si cându s'a dusu pelea, este unu midilocu probatu urmatórea unsóre: Mestecâmu in parti asemene oleu bunu de lemnu ori de inu, albusiu de ou si smântêna, o intindemu grosu p'unu petecu de inu si o punemu pe arsura. Peteculu trebe schimbatu desu, adica luatú si pusu altulu.

Sapunu, cenusia de lemne, lesia. Aceste materii se tiênu de un'a, fiindu-ca tóte si-au efectulu dela *alcalina* (sare lesiósă). Se potú prin urmare intrebuintiá cu folosu la tóte *inveninarile* (otravirile) cu arsenicu (siorecica) si sublimatu, dar astu-modu cá intr'aceea se se bea totu-deun'a lapte multu.

Laptele e unu midilocu principalu la tóte *inveninarile* (otravirile) grele, mai vertosu prin substantie animale. In multe casuri are bolnavulu se bea lapte câtu póte de multu; asemenea trebe pusu cataplasma de lapte pe fóle.

facându prinsi trei pasia si 6000 (dupa altii 3000) ostasi turci, luară afora de ace'a 40 tunuri si 2 corabie de batalia. In acésta lupta inca sau distinsu si ostirile romane; — inse mai multu le-au ajutatú Muscaniloru tunarii romani, cari dela *Islazu si Turnu-Magurele* au deschisu unu focu grozavu asupr'a ostiriloru turcesci, cari eráu in cale de a atacá pre ostirile muscalesci. — **Ciocnirile mai mici** se repetiescu adese ori, dar' mai multu nepaciuiescu pre Turci tunurile romane, cari tramitu din candu in candu glontie asupr'a ostiriloru si cetatiloru turcesci dela tiermurii Dunarei. — **Ostirile romane** ascépta cu nerabdare cá si ele de sene se se mesure cu pagânulu, care atát'a tempu au suptu si napastuitu tier'a. Locotenintele romanu *Stanescu* din *Islazu* au trecutú Dunarea cu o parte de armata romana si au fostu intempínatu de locuitorii romani din *Simositi'a* (turc.) cu mare bucuria si cu strigate de „*se traéscá Romaní'a! traéscá armát'a romana!*“ Li-au datu de mancare si i-au rogatu sei scape de crudímile Turciloru. — Dupa ace'a au cercatu inaltímile din apropiere — parasite de Turci — si apoi sau intorsu érasiu pre tiermurulu romanu. — **Ostirile turcesci** se intrunescu pre siesulu *Adrianopolei*, unde speréza ca voru poté bate ostirile muscalesci, pentru ace'a se si silescu a le impiedeca pre acestea cá se nu se pota aduna intr'un'a. — **Tiarulu — Imperatulu — rusescu** inse speréza ca la capetulu lunei augustu va fi la zidurile Constantinopolului (*Tierigradului*), care e cetatea de domnia a Turciei si care cuprindiendu-o Muscanii voru fi Domni in Turci'a si ei singuri voru dictá Turciloru conditiunile pazei. — *Pre candu scriemú acestea Bulgari'a se afla in man'a Muscanului*, care a si pusu Domnu intrens'a pre Principele *Cerkaskij* si a orénduitu cá se se ocarmuésca pre base constitutionale, — cetatienii avendu dreptu se-si aléga deregatorii sei. — Totu odata o-a dechiaratu de imperatía libera si neatêrnatoria. —

Batali'a in Asi'a urméza mereu. Poternic'a cetate *Carsü* sta cu taria in potriv'a tunuriloru si armelorú muscalesci si cuprinderea ei ar' costa inca multa lupta si versare de sange, déca Rusii nu s'arú precepe si la apucaturi si sucituri resboinice. Dar' cum se vede ei se precepu bene si la de acestea si chiar' pentru ace'a faciarindu fuga sau trasu indereptu si acuma, — impiedecându ori-ce atingere ori impreunare a armatoru turcesci din afora cu celea din lontrulu cetatiei, — ascépta tempulu bene-venitu pentru de a da năvală asupr'a cetatiei si intariloru ei; — altmintrea cetatea ast'felu incungiarata in urma si de sene inca va cauta se se dé in man'a Rusiloru, ne mai avendu multu nutrementu pentru óste si materialu pentru impuscaturi.

Muntenegrinii avura de a suferi óre-cari pierderi in luptele celea din urma. Turcii adeva voiendu a aretá ca si ei sciú bate pre Muntenegrinii au intrunitu ostiri numeróse inpotriv'a loru si ast'felu i-au silitu se se traga indereptu. Inse pucinu dupa ace'a ostirile muntenegrine reculegându-se atacara pre Turci si i-i baturá cumplitu la rîulu *Tara*, cuprindiendu si cinci sate turcesci. — Dupa cea de antaia retragere a ostiriloru muntenegrine Ungurii facurá vorba ca Muntenegrinii ar' fi rogatu pre Austri'a cá se mediulocésca incetarea bataliei. Care scire *Gazet'a* oficiala a Muntenegrului „*Cernagoraz*“ grabi a o aretá de

mincinósa dechiarandu ca Muntenegrulu n'are trebuintia de mediülocirea nemenui si ca e in stare a respinge singuru pre inamicu.

Serbi'a se gatesce de lupta. O parte a ostirei a fostu si tramisa spre granitie la Sientia.

PRETENIA UNGURESCA. Candu dupa multe opintiri si svêrcoliri isbuti marele viziru alu ostiriloru turcesci Abdul-Kerim a invinge cu óstea s'a numerosa pre o mana de Serbi — la Djunis, — Ungurii cantarà Osanna bravului viziru si gatindu-i o sabia minunata i-o tramiserà, prin pruncii dela scoli, la Constantinopulu (Tierigradu). Si se facù mare sfera in tier'a unгурésca si in tier'a turcésca inpretenite de odata si multe aldamasiuri a noiei pretenii, inchiate pre spinarea Serbiloru luptatori pentru neaternare, nu voirà se incete neci chiar' atunci candu Muscanulu erà la tiermurulu Dunarei si la graniti'a Turciei. — Acuma inse dupace Turcii suntu batuti si alungati indereptu dela Dunare si Muscanii, strabatèndu Balcanii, nu au decatu fòrte pucinu pâna la Constantinopulu — anim'a Turciei, marea pretenia a Unguriloru incepe a se reci. — „Magyar Polgár“ (nru 165) din Clusiu se descépta de odata ca neci n'au avutu intielesu cinstele celé mari facute marelui viziru Abdul-Kerim, pentru ca ce vitejia au fostu dela elu se bata o mana de Serbi — arete-si viteji'a acum'a, cà-ci numai acum'a se afla in adeverata lupta — sté facia cu Muscanulu, déca are curagiu. — Ei bene Ungurii cantáu mai inainte ca „Abdul-Kerim le-au vestitu cumca nu-i-e de ajùnsu regementulu si ca de le-a mai vesti inca odata, toti voru merge la densulu.“ — (Abdul-Kerim azt izente: Nem elég a regementje, — Ha még egyszer azt izenni Mind' hozzá fogunk menni!) — Ce nu mergeti acum'a buni preteni si curagiosi viteji!? se vedeti cum ve veti aduce indereptu dentii. — Altmintrea pote ca ar' merge (de ar' avé curagiu) dara *Abdul-Kerim* e lipsitu de marele viziriatu si in loculu lui e Mehemed Ali. — Unu unguru, care mersese in Turci'a cá se se *face* ostasiu s'a lasatu de acestu cugetu si in gazet'a unгурésca „*Kelet*“ (nru 165) se plange ca Turcii l'au tienutu prinsu in *Sumla* si numai a potutu scapa din man'a loru; — dice asemenea ca „*nesocotenti'a Turciloru e la culme*“ si ca „*Turculu nu numai de jertfa, dar' neci chiar' de vorba buna nu e vrednicu;*“ — scie mai departe ca in *Sumla* se afla si unu unguru care scrie la gazet'a unгурésca „*Egyetértés*“ si ca acest'a cercetandu pre marele viziru Abdul-Kerim antáiù a fostu primitu fòrte reu, a dou'a óra n'a fostu primitu de feliu, ér' a trei'a óra i-s'a disu se nu mai nepaciuésca pre marele viziru, la ce elu a blastematu minutulu candu au intratu mai antáiù in Turci'a si in dilele acéstea se si întorce indereptu in tier'a unгурésca. — *Klapka*, — unulu dintre acitimatorii revolutiunei (reșmirtiei) unгурesci din 1848/9 acum mare pretenu alu Turciloru la care se afla si in serviciu (slujba), — amblându prin Vien'a (vedi „*Egyetértés*“ nru 180) a voitu a cercetá pre *Andrásy*, — dar' acest'a nu l'a primitu, dicându ca e bolnavu; totu asemenea o-au patitu si cu altu unguru de frunte *Orczy* care au disu ca e fòrte cuprinsu. — La acestea noi dícemu: *Se te ferésca Domnedieu àe preteni'a unгурésca!*